

Delavec izhaja vsak petek z datumom naslednjega dne. — Naročnina za celo leto K 5.20, za pol leta K 2.60, za četrt leta K 1.30. Posamezna številka 10 vin. Naročnina za Nemčijo za celo leto 5 mark, za Ameriko 2 dolarja. Pošiljatve na uredništvo in upravnništvo: Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 6, prvo nadstr.

DELAVEC

Rokopisi se ne vračajo. — Inserati z enostolpnimi petimi vrsticami se zaračunavajo in sicer: pri enkratni objavi po 18 vin., pri dva kratni po 16 vin., pri šestkratni po 14 vin., pri celoletnih objavah po 12 vin. za vsakokr. — Za razne izjave itd. stane peti vrstica 24 vin. — Reklam. so poštni ne proste. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Obnovitev svetovnega reda.

Kaj bo iz sveta in kam bo človeška družba priplula, če se bo vojna brezkončno nadaljevala? Težko se je zamisliti v vse ob sebi umljive posledice in tudi sploh razmišljati o tem, kaj bo, če ne zmaga še o pravem času razum nad zmoto. V potokih krvi izginja skoro po vsej zemlji, kultura, ki so jo ustvarili človeški rodovi ob plemeniti tekmi drug z drugim. In prav nobene iskre še ni opažati, ki bi razsvetlila črne duhove in povedla človeštvo zopet na pot človečnosti in samospoštovanja. In tako divja grozna furija dalje, na morjenje že navajeni čas ne pozna nobenih pomočkov, da bi ustavili grozoto usode, ki preti, da uniči vse, kar je svet ustvaril doslej na blagostanju in blagu.

Težko je povedati v takih trenutkih, kaj bo, če se vojna furija upeha in do smrti utrujeno človeštvo odloži krvavi meč. Le eno je gotovo: svet se bo moral iznova dvigniti, ker bo moralo to, kar bo ostalo, in ima zmisel za življenje in razvoj, popraviti vse, kar je v letih vojne velikanska zmota razdejala in uničila. Toda svet, ki pride, ne bo več tisti, in duh, ki bo v njem vstal in se osvobodil krvne pijanosti ter se oprstil duševno vojne razpoložnosti, bo drugačen nego je bil prej. To je spoznanje, ki ga nam mora vcepljati sedanja vojna, in to spoznanje je prodrlo že celo v kroge, kjer so navajeni razumevati svet popolnoma drugače. Govor, ki ga je imel nedavno minister za zunanje stvari, grof Czernin, v Budapešti, preveva ta misel. Czernin se odvrta od dosedanjega naziranja, ki je bilo odločilno v praksi politike v vseh državah. »Velika zmota je«, tako je rekel grof Czernin, »da prične svet po tej vojni zopet tam, kjer je nehal leta 1914. Katastrofe, kakršna je ta vojna, ne minejo brez sledov, in najstrahovitejša nesreča bi bila, ki bi nas utegnila doleteti, če bi se po sklepu miru nadaljevalo tekmovalno oboroževanje, zakaj to bi pomenilo gospodarski polom vseh držav«. Nič novega ni, in tudi ne globoka modrost to, kar je povedal avstrijski minister za zunanje stvari. To tudi ni bogve kakšen dogodek, da državnik na vplivnem mestu izreče to, kar je že davno znano vsakomur kot živa resnica, zasluži le, da si zapomnimo kot dogodek, ki je nekaj več nego dnevnega pomena. Ne, svet res ne bo pričel tam, kjer je nehal. Če neha ta vojna že jutri — tega razočaranja ne bomo doživeli — je vojno opustošenje tako stralovito in število žrtev tako neskončno, da bo človeška družba morala misliti na drugačen sistem, če se hoče opomoči zaradi izgube človeške krvi. V Kodanju osnovana družba za študij socialnih posledic vojne naprimer računa le v Nemčiji v triletni vojni na izgubo 3,700.000 ljudi, število, ki ga resnica najbrže še prekorači, če še upoštevamo, da se vojna nadaljuje, in da tudi vseh vplivov, ki jih ima vojna, ni niti približno mogoče oceniti. Ali se da le približno dognati, za koliko je svet v tej vojni obubo-

žal? Če bi bile le hekatombe ljudi, ki so ostali na bojišču mrtvi ali pohabljeni, bi bilo dovolj. Toda decimiranje ljudske sile se vrši tudi neprestano v takozvanem »zaledju«, kjer preslaba prehrana narašča in pomanjkanja v vsem trpeče človeštvo slabi in omaguje v uspešnem boju za obstanek. Kako že danes naraščajo bolezni, kako veliko je že število tuberkuloznih bolnikov, o tem nam poročajo statistike le tuptam kaj, in le o posameznih krajih. Kako narašča umrljivost otrok in postajajo žene nesposobne za materinstvo zaradi težavnega dela po vseh industrijah, je že davno znano in dela velike skrbi socialnim politikom. Število zakonov nazaduje, ker postaja nemogoče vzdrževati rodovino; število porodov se manjša in množe se bolezni, ki ogrožajo vso bodočnost. Tu pa nastane vprašanje, ali bo človeštvo, ki je plemensko tako silno nazadovalo, sploh še sposobno, da s svojo zmanjšano silo in dejalnostjo nadomesti kdaj vrednosti, ki jih je država in družba izgubila v tej vojni?

»Že pred to vojno« — tako pravi grof Czernin — »se bila vojaška bremena težka, toda po tej vojni bi bila ob svobodni oboroževalni konkurenci naravnost neznosna za vse države«. Tako torej sprejema minister za zunanje stvari misel, da se bodo morale pečati po vojni vse države resno z vprašanjem medsebojnega razoroženja, ker je obnovitev v starem zmyslu in pridržanje vojaškega oboroževanja postalo popolnoma nemogoče. Svet je zašel v zadrego in imperialisti, ki jih še vedno muči bedasta misel, kako bi nadaljevali to pot, se morejo učiti iz tega, v kakšno grozovito brezno nas vodi ta pot. »Iz te zadrege je samo en izhod: popolno mednarodno razoroženje sveta«. Iz jasne izjave grofa Czernina povzemamo, da postaja resnica nekdanja utopijska. Odkar je veliki filozof Kaut propagirala idejo večnega miru in zahteval, da se diplomatični spori držav urejujejo potom razsodišč, ni izginila ta misel s sveta, marveč se je pojavljala v neštevilnih predlogih zopet in zopet, a vedno je naletela na odpor, ker so jo smatrali za utopistične sanje. Še leta 1907, ko so Zedinjene države ameriške predlagale, da naj se kompetenca haaškega razsodišča raztegne na vse mednarodne spore, je predlog propadel, ker mu je nasprotovala Nemčija in znani nemški pisatelji so govorili, da je boljši »močan meč« nego vsakršno razsodišče.

Čas, ki je za nami, je bil torej čas imperialističnega duha in je vse obvladal. Polne nezaupanja so se države oboroževale do največje popolnosti in njih vojaška dovršenost slavi v tej brezkončni vojni svoje triumfe. Toda pred temi triumfi se jame svet majati in zmikati. Zmota, da more tudi le država pridobiti večjo oblast na stroške druge, ki mora biti premagana in pasti na kolena prednjo, ki jo treba prej razdejeti, uničiti nje blagostanje in kulturo, bo pričla novega spoznanja. To je tisto spoznanje, ki ga je socializem že davno prej razširjal, in so mu državniki ostro nasprotovali, danes ga pa

spoznavajo, ker je to edina pot, ki vodi iz imperialističnih nasprotstev. Duh tega časa z vsemi svojimi fantastičnimi ideologijami ni na jasnem in išče novih smotrov. Kapitalistični imperializem se izkriči sedaj v svojem smrtnem plesu. Kaj pride za njim, še ni jasno, toda vidne so konture bodočnosti, ki prinese spremenjene čase, zakaj svet ne prenese več starega sistema družbe.

Kriza v produkciji.

Ljudska prehrana je zašla v krizo, iz katere bi ji utegnulo pomagati le vztrajno in naporno organizatorično delo. O tem ni nikakršnega dvoma več. Imeli smo šele žetev, zato tudi ne moremo v prvih jesenskih mesecih še presojeti resnega položaja. Toda pojavljajo se že znaki, ki nam napovedujejo gospodarske in življenske neprimernosti. Zunanje se pojavljajo znaki, da ni gospodarstvo več v ravnotežju v tem, da se dvigajo neprimerno in z nepremagljivo silo preko vseh mej, ki so jih odredile upravne in pravne oblasti, cene vsem življenskim potrebščinam. Dosegle so že tako višino, da večina ljudstva ne more več nabavljati svojih življenskih potrebščin. Vzrokov temu pojavu je več: občutno pomanjkanje vsakdanjih potrebščin za življenje, neobzirni nagon imovitih, da se za vsako ceno preskrbe, in predvsem zmanjšanje denarne vrednosti, ki ga je povzročilo lahkomišljeno ravnanje z našo vrednostjo. Izvedeli bomo še pozneje, da je imela previdnost starejših generacij v denarnih in bančnih stvarih tehtne vzroke ter da se teh stvari ne sme kar tako zanemarjati. Poleg vsega tega pa se nahajamo pred krizo v produkciji.

V Nemčiji so ustanovili vojni gospodarski urad, ki vodi vso produkcijo in razdeljevanje po enotnem načrtu in pazi na to, da je vse tudi z vojaškimi ukrepi in potrebami v soglasju. Ustanovili so to korporacijo zaradi tega, ker uvidevajo, da je vojaško delovanje tesno v zvezi z gospodarstvom v zaledju. Vsako bitje v državi ima nekaj svojega in nekaj delovne sile, in le del tega in del delovne sile se more porabljaati za obrambo zunaj, da tvori obrambno oziroma odporno silo, del pa se ohrani gospodarstvu. Če se odločimo enkrat, da presojamo stvari tako, potem tudi takoj spoznamo, da morata delati oba dela v soglasju, in nikakor ne smemo prezirati tega važnega momenta. To razmerje se da tudi podrobno dognati: pri surovinah (premoagu, železu, pavoli, dušiku), pri mašineriji (izdelovanju streliva in plugov), pri prometu (vagoni za prevažanje čet in za prevažanje krompirja), in pri delavcih (delavci za utrjevalna dela in za poljska dela). Recimo, da se mora produkcija v vojni nekoliko omejiti, a ipak mora imeti ta omejitev prvič določene meje, ker sicer gospodarstvo v zaledju ne more več zadostovati preskrbi doma in tudi ne preskrbi vojske, in drugič mora ostati v določenem razmerju. Zakaj dovoljevanje setvenih in žetvenih dopustov je brez pomena, če ni plugov ter drugega potrebnega orodja in semena. V državi mora torej biti mesto, ki določa razmerje med brambnim in vojnim gospodarstvom.

Proporcija ni vedno enaka. V jeseni potrebuje zaledje zaradi neodločljivega termina za spravljanje in odpremljanje velike množine pridelkov (premog, krompir, sladkorno peso, žito) mnogo več prometnih pomočkov kakor ob vročem poletju in ob trdi zimi. Zgodaj spomladi potrebuje več vagonov kakor ob setvi, delavskih moči pa potrebuje več ob setvi kakor ob drugih letnih časih. Te absolutno neizogibne okoliščine omejujejo vojaške operacije ob nekaterih letnih časih, ob drugih jih pa zopet olajšujejo. Zaraditega morata vojaška in civilna uprava delati složno, skupaj in nikoli ne sme druga drugi prepustiti popolne prostosti v poslovanju. Zaraditega je tudi treba v državi mesta, ki bi previdno in gospodarsko popolnoma zanesljivo urejevalo to razmerje in nakazovalo vojaški in civilni upravi gospodarske sile tam, kjer so neobhodno potrebne. Sicer so produkcijske krize neizogibne.

Prav sedaj smo čuli o setveni krizi. Iz poročil v parlamentu smo izvedeli nekaj podatkov o pridelovanju sladkorne pese, ki dokazujejo vso pezo te strani. Ob miru smo pridelovali mnogo več sladkorja, kakor smo ga rabili, setev pese se je izborna obnesla, ne le zaradi pese same, nego tudi zaradi postranskih pridelkov. Pesino perje so kmetje porabili za krmo živini in je zalegla jako mnogo. In čeprav se to bistveno ni spremenilo in so cene živini silno poskočile, pravijo, da pridelovanje sladkorne pese kljub temu silno nazaduje. Bodoče leto ne bomo pridelali najbrže sladkorja niti za domačo potrebo. Poznavalci razmer trdijo, da se ne bo pridelalo dovolj sladkorja, če se ne uvede prisilna setev sladkorne pese. Isto velja tudi za žito. Kdor nima stika s kmetijstvom, to le težko razume. Kaj naj pa kmet dela s svojimi njivami kakor da jih poseje? Zakaj bi ga morali šele siliti k temu?

Kmetje, o katerih ne moremo misliti, da govore iz dobičarskih namenov, pravijo, da se da temu opomoči le z nagradami, ker bi tudi zakonita sila ne izdala nič. Drugi pravijo bojzljivo, da tudi višje cene pridelkom ne morejo ničesar popraviti. Nihče pravzaprav ne ve pravega sveta. Na tem stališču smo danes! Važen vzrok temu položaju je povsem napačna politika s cenami že od početka vojne. Dopusčali so, da so se cene industrijskih in poljskih pridelkov dvigale do najgršega oderuštva, in mnogi so si nakupičili zadosti dobička. Ta občutek se pojavlja tudi v industriji, ki želi miru, da bi že vendar brez skrbi uživala sadove vojne v miru; isto stremljenje se pojavlja med kmetijskim prebivalstvom, ki je poplačalo svoje dolgove in si prihranilo še nekaj gotovine; tudi to želi miru, da bi uživalo in pridelovalo le tisto, kar potrebuje zase, zakaj sito je „večnih skrbi in sitnosti“. Toda tudi to prav razširjeno naziranje ni povsem pravo.

To kar ovira tiste, ki bi radi storili, kar jim nalaga poklic, je izkušnja, da stvar ne gre in ne gre. Če dobi kdo voz iz poprave, nima več konja; če ima konja ni pluga iz delavnice ali tovarne; če ima ljudi, ki bodo kopali krompir, nima priprege, da bi ga peljal na železnico; če je krompir na železnici, ni vagonov, da bi ga naložil; če so vagoni naloženi, se hipoma ustavi promet, in tako dalje. Recimo, da se časih dobi spricho neprestanega nadlegovanja oblasti železo, premog, itd., toda vse te posamezne odredbe niso v nikakršnem soglasju, niso red, ne sistem. Vse to nesoglasje ta nered nas spravlja ob vse sadove še tako resnega napore, v prvi vrsti pa neskužno delo vojaške in civilne uprave!

Še imamo v rokah elemente vodstva v gospodarstvu, vsaj deloma imamo posamezne dele še v roki, da bi utegnili vsaj za silo urediti preskrbo, toda žal, manjka združevalne vezi! In tako prihajamo vsak dan globlje v produkcijsko krizo, ki je kamiteta sladkorjem le nje majhen simptom!

Imenitni časi.

V bratskem „Leipziger Volksblatt“-u čitamo:

Računski zaključki podjetij, ki so zaključila 1. julija svoje bilance, se polagoma objavljajo. Kolikor je mogoče pregledati uspeha že sedaj, se da soditi, da se je dobra konjunktura še zboljšala ne pa poslabšala, kakor, so nekateri mislili, da se bo zgodilo, če izvede država kontrolo cen. Tipičen primer blagoslova vojne, za tiste, ki jim gromadijo dobički bogato žetev, je Bohunska veletovarna za jeklo v Bohunu. Leta 1913 je povišalo delniško podjetje svojo glavnico od 30 na 36 milijonov mark, in je razdelilo obe leti pred vojno 14 odstotne dividende, potem za 1913/14 le 10 odstotne. Naslednje leto so dobili delničarji zopet 14 odstotne, potem 25 odstotne in enake dividende dobe tudi za leto 1916/17. Napačno bi pa mislili, če bi bili mnenja, da je podjetje napravilo v zadnjem letu toliko dobička kakor leta 1915/16. Zaslужili so to leto nekaj več milijonov, ki pa niso izkazani v bilanci. V sedanjih zlatih časih so se podjetja navadila, da odpišejo, preden izkažejo čisti dobiček, od kosmatega dobička večje zneske in jih dajejo v „zalogo“ za davek od vojnih dobičkov. Koliko zalagajo v te namene, o tem previdno molče in zaraditega tudi ni mogoče dognati, prave visokosti dobička. Saj vemo, zakaj mora ostati to tajno! Toda že izkazani dobički zadoščajo, da izrečemo tole sodbo: Prebitki so izredno veliki! V zadnjem letu je zaslužila po odpisu za „zalogo“, ki nje višina ni znana, vedno še okroglo 23 milijonov mark. Če primerjamo uspehe zadnjih treh let z delniško glavnicjo pred pričetkom vojne, dobimo naslednje rezultate:

	milijon mark
delniška glavnica	36
izkazani prebitki	47.4
izkazani odpisi	19
izkazani čisti dobiček	38.2

Torej: polovica delniške glavnice so odpisali in še presega ostali čisti dobiček (za tri leta) delniško glavnicjo za več nego 2 milijona mark. Res prava sreča je biti imejitelj papirjev vojne industrije.

Nekaj nadaljnjih podatkov naj to še potrdi. Združene kemične tovarne v Šarlotenburgu razdele zadnje leto, kakor so napravile tudi leta 1915/16, zopet 27 odstotne dividende, razentega pa še bone po 18 odstotkov. Delničarji dobe 45 odstotkov, to je skoro polovica delniške glavnice kot dobiček in sicer za eno samo leto.

Pri delniški družbi v Magdeburgu — Buckan se je zvišal zadnji dobiček od 3.9 na 4.9 milijonov mark. Glavne delnice dobe 15 odstotne dividende. Nadzorni svet je dobil lani 40.000, letos pa kar 73.333 mark.

Z glavnicjo 1 milijon mark dela delniška družba livarna in jeklarna v Saalfeldu. V zadnjem letu je napravila ta tovarna prebitka 1.117.775 mark. Lastniki delnic dobe 25 odstotno dividendo; 10 odstotkov več nego lani. Nadzorstvo mlina Rünigen (delniška družba) predlaga, da se izplača 24 odstotna dividenda, razentega pa se naj razdele brezplačno delnice, ki se plačajo z „zalogo“ po imenski vrednosti. Če se prihodnje leto razdeli zopet 24 odstotna dividenda, bodo dobili delničarji v resnici 48 odstotkov! Tako zakrivajo dobičke.

Cukrarna Wreschen je razdelila svojim delničarjem 20 odstotkov, razentega jim izplača posebno darilo kot doplačilo za podelano peso. To doplačilo znaša več nego 20 odstotkov delniške glavnice. Vedeti pa še treba, da dobavljajo peso skoro izključno delničarji. Da ne postane dobiček cukrarne le prevelik, si raje delničarji plačajo dražje nabavljeni material. Tako se navidez manjša dobiček tukaj.

Tudi v Nemčiji torej skrbe, da ne bo po vojni trpel veliki kapital, zakaj mnogo glavnice se je kljub bogatim dividendam v tej vojni že podvojilo samo že z dobički.

Suženstvo v Ameriki.

Pod tem naslovom poroča iz Amerike A. Rose v Novem Jorku nekemu nemškemu medicinskemu listu („D. m. Pr.“) tole: iz letnega poročila (1915) zveznega generalnega pravdnika Wickershama posnemamo, da imajo v posameznih delih Zedinjenih držav še danes suženstvo pod imenom „peonage“, ki je popolnoma podobno našemu nekdanjemu tlačanstvu. In dasi so se zvezne oblasti trudile zadnja leta, da bi odpravile to sramotno uredbo, se jim vendar še ni posrečilo jo odpraviti. Te vrste suženstvo se ne vrši le z vednostjo, marveč celo s pomočjo sodnih oblasti. Če ne bi imela „peonage“ zaslombe pri oblastih, bi bila že kdaj lahko odpravljena. Za „peonage“ polove ljudi kar po cestah, in jih odvajajo v tlačanstvo, kar danes pač ne bi smelo več biti; obsodijo jih namreč po nekem pravnem postopanju, ki ni prav nič drugega kakor komedija v sramoto vsakršnemu pravnemu čutu. Peonage lahko razglasi na tem ali onim siromakom. Navadno ga obsodijo na globo zaradi malenkostnega prestopka; če kdo napove prestopek, ga tirajo pred sodišče in se vrši obravnava in ga obsodijo na globo zaradi prestopka, ki ga često niti zakrivil ni. Če je obsojenec navidez zdrav in krepak za delo, se zglaš navadno že pred obsodbo plantažni posestnik, ki plača globo za obsojenca in postane s tem njegov gospodar. Če je naletel plantažni posestnik v njem ceno delovno moč, prav lahko podaljša njegovo suženstvo. Treba mu ga je samo opojiti in ga dati kot pijanca tirati pred sodišče, kjer se potem izvrši enaka procedura, ki ga je prvič obsodila na tlako in podaljša njegovo suženstvo.

Ta težka obtožba, ki jo navaja generalni pravdnik v svojem letnem poročilu, ne zadeva le posamezne individuje, ki so krivi teh zločinov in se okoriščajo z njimi, marveč tudi vsega meščanstva po tistih krajih, kjer je „peonage“ še uvedena. To suženjsko gospodarstvo je večinoma še slabše nego resnično tlačanstvo. Imajo ga še danes, kakor smo že omenili, v južnih državah, kjer je suženstvo izza meščanske vojne, to je, že 50 let odpravljeno. To je žalostna slika iz Amerike. Svarilo pred naseljevanjem v južnih državah je torej popolnoma opravičeno.

Domači pregled.

Pred vojno pripravljena naredba skupnega ministrstva za odpravo vseh državljskih pravic. Nemški demokratični poslanec Zenker je imel 11. oktobra v dunajskem parlamentu govor o cenzuri, v katerem je izvajal glede naredbe skupnega ministrstva, ki odpravlja vse državljskih pravic leta 1914.: »Naredba skupnega ministrstva, ki odpravlja vse državljske pravice za celo državno ozemlje, je datirano z dnem 25. julija 1914 in je bila očitno pripravljena, kajti 25. julija ob 6. zvečer je šele potekel rok za odgovor za ultimatum Srbiji in vojna napoved Srbiji se je izvršila šele 28. julija. Suspencija vseh državljskih pravic ni bila odrejena v svetovni vojni, odrejena je bila še v miru, pisana v miru in izdana po prelomu diplomatskih odnošajev, ko še niti nismo bili v vojnem stanju s srbsko državo, ko pa tudi še ni bilo govora o svetovni vojni; upam, da mi bodo to gospodje na vladni klopi priznali, kajti ako bi hoteli trditi, da se je takrat

svetovna vojna predvidevala, potem bi se stavili v jako hudo in za Berchtolda in druge gospode silno sumljivo in nevarno nasprotje napram splošno razširjenim zgodovinskim podatkom o izvoru in predzgodovini vojne.

Rekvizicija na Kranjskem. Deželni odbor je izdal okrožnico, s katero obvešča županstva, da se bo v kranjski kontingent krme vstelo vse, kar je dala dežela vojaštvu. Da se ugotovi množina oddane krme, naj vsak posestnik nemudoma naznači svojemu županstvu, koliko je dal vojaštvu krme brez županovega naročila, zlasti po neposrednih vojaških rekvizicijah, vsled paše vojaških konj na njegovih travnikih ali vsled izgube, ker so se na njegovem zemljišču nahajala vojaška taborišča. — Krompirja mora oddati Kranjska armada 400 vagonov (40.000 q). Vse ostalo pa mora ostati v porabo domačemu prebivalstvu.

Rudarji iz krmeljskega rudnika na Dolenjskem pišejo v »Napreju«: Pri nas je še vedno absolutistični gospodar ravnatelj C. A. Peter. Čeprav smo razkrili zadnjič ves nered, ki vlada v jami, ni do slej ravnatelj ukrenil ničesar proti neredu. Ker njegovega delovanja nihče ne kontrolira, zato nastopa povsem samovoljno. Delavstvo se vedno pritožuje in prosi, a vse je bob ob steno. Na pritožbeni komisiji smo dosegli odločitev, da nam mora rudniška uprava popraviti stanovanja. Toda doslej se ni še nihče zmenil za to, temveč so rudniška stanovanja od dne do dne bolj zanikrna. Strehe in zidovja razpadajo. Kadar dežuje, morajo prenočevati utrujeni delavci na prostem! Stranišča so v takem stanju, da se jim človek ne upa niti približati. Ako jih ne popravijo kmalu, se razpase prav gotovo kaka nalezljiva bolezen. Kako gospodari ravnatelj Peter pri bratovski skladnici, naj dokaže sledeči primer: Sklical je odborovo sejo na 20. septembra, a seje po njegovi krivdi ni bilo; občni zbor bratovske skladnice je sklical na 23. septembra, a ni objavil ure. Nato smo protestirali in je sklical občni zbor 8 dni pozneje. Na občni zbor je prišlo od 160 rudarjev 85 mož, a ravnatelj ga je razpustil, češ, da nas je premalo. Iz tega postopanja sklepamo, da morajo biti veliki pregreški v bratovski skladnici in bolniški blagajni. S tem zadnjikrat pozivljamo ravnatelja, da izpolni vse, kar nam je priznala pritožbena komisija, ker bomo drugače poiskali drugo pot, da pridemo do svoje pravice. — Organizirani rudarji v Krmelju. — K temu poročilu dostavljamo, da so obveze, ki jih je rudniku naložila pritožbena komisija zakonite. Če jih uprava le ne bo hotela, morala bi jih takoj, izpolniti, bo organizacija posredovala. Isto velja tudi za občni zbor bratovske skladnice. Zaprošite posredovanje pri organizaciji, če ne bo vplival ta poziv, pa bomo kmalu videli, če bo uprava še dolgo kršila zakonite določbe ali ne.

Proračun v avstrijskem državnem zboru je bil sprejet. Vlada je zahtevala proračun za pol leta, a zbornica ga je sprejela le za štiri mesece leta. Za proračun so glasovali: Nemški nacionalci, krščanski socialisti, Poljaki, Rumunci, dva Italijana in dva druga poslanca. O vojnem kreditu (9 milijard kron) se je glasovalo imenoma; 227 poslancev je glasovalo za, 170 proti. Proti so glasovali Jugoslovani, Čehi, nemški socialni demokrati, Italijani, poljska skupina Stapinskega; Rusini so zapustili zbornico.

Ofenziva proti Italiji. Dne 24. t. m. zjutraj so pričele avstroogrške in nemške čete v gorenjem delu Soče ofenzivo. Sunek obsega 30 kilometrov dolgo črto od severne Barjske planote pri Tolminu pa do kotline pri Kobaridu in Bovca. Italijani so bili vrženi prvi dan iz svojih prvih pozicij in so pri tem izgubili 6000 ujetnikov in mnogo topov in vojnega materijala. Boj se je pričel s topovsko pripravo. Poživili so se boji na

vsej soški in tudi na kroški in tirolski bojni črti.

Sliko dr. J. E. Kreka so priobčile »Tedenke Slike« oni teden. Ta številka ima tudi zanimive slike s fronte pri Gorici, gore sv. Gabriela, sv. Lucije in krasne slike z Gorenjskega (Bled, Mangart, 5 slik s triglavskega pogorja), ruske Amalgonke itd. Priporočamo »Tedenke Slike«.

Svetovni pregled.

Stockholmski mirovni pogoji. Nizozemsko-skandinavski organizacijski odsek je izdal mirovni oklic, ki pozivlja k sporazumnemu miru ter prinaša tele predloge: 1. Splošni pogoji: Nobenih aneksij, popolno izpraznenje v Evropi in v kolonijah zasedenih pokrajin in njih povrnitev državam, katerim so pripadale pred vojno. Eventualna poprava kontribucij in rekvizicij, izvršenih proti določbam mednarodnega prava. Obnovitev opustošenih pokrajin iz mednarodnega fonda. Rešitev narodnostnih vprašanj v smislu svobode narodov. Razn narodne države se tvorijo v zvezne države, v katerih tvorijo istonarodni distrikti avtonomne skupine. Narodnostne manjšine naj uživajo kulturno svobodo. Splošna amnestija za vse politične zločine in prestopke, izvršene v zvezi z vojno. — 2. Posebne določbe: Popolna politična in gospodarska obnovitev Belgije in kulturna samouprava Flandrske in Valonske. Povračilo vseh kontribucij in rekvizicij; določitev odškodnine, ki jo mora plačati Nemčija; rešitev vprašanja Alzacije in Lotarinške z ljudskim glasovanjem po sklepu miru, obnovitev gospodarsko in politično neodvisne Srbije, združene s Črno goro in obnovljene iz mednarodnih sredstev. Srbija, Bolgarska in Grška dobe prost dostop do pristanišča v Solunu. Bolgarski se prizna vzhodna Macedonija do Vardarja. Ustvaritev svobodne, neodvisne Poljske in zagotovitev njenega svobodnega razvoja in samouprave židovskih manjšin; neodvisnost Finske, združene z Rusijo. Rešitev češkega vprašanja v smislu združitve Čehov v avstrijski zvezni državi; zagotovitev popolne gospodarske enakopravnosti jugoslovanskim narodom, združenim v eno upravno enoto. Kulturna avtonomija italijanskih pokrajin, ki se ne priklonijo Italiji. Politična neodvisnost in gospodarska enakopravnost Irske v okviru angleškega kraljestva. Osvoboditev prebivalstva severnega Šlezvika. Neodvisnost in teritorijalna obnovitev Armenije, mednarodna rešitev židovskega vprašanja. — Obligatorična razsodišča. Splošno razoroženje. Prepoved gospodarske vojne. Politična kontrola zunanje politike. — Na te predloge naj odgovore socialistične stranke po posvetovanju do 1. decembra. Skoro enake pogoje je sprejel tudi ruski delavski in vojaški svet, ki jih bo zastopal na pariški socialistični konferenci ruski delegat Skobeljev.

Mirovne zahteve ruskega delavskega in vojaškega sovjeta. Izvršni odbor ruskega delavskega in vojaškega sovjeta je izvolil za zastopnika ruske demokracije na konferenci v Parizu bivšega ministra Skobeleva in je postavil za konferenco te-le mirovne zahteve: Nemške čete zapuste Rusijo. Poljska in Litevska dobita avtonomijo, enako Armenija. Alzaško-Lotarinško vprašanje se reši potom ljudskega glasovanja. Obnovitev Belgije in povrnitev škode iz mednarodnega fonda. Obnovitev Srbije in Črne gore z odškodnino z mednarodnega fonda. Srbija dobi dostop do Jadranskega morja. Bosna in Hercegovina dobita avtonomijo. Sporne pokrajine na Balkanu dobita avtonomijo do ljudskega glasovanja. Rumun-

ska se obnovi v starih mejah ter obljubi Dobrudži avtonomijo in Židom enakopravnost. Avtonomija italijanskih provinc Avstrije do ljudskega glasovanja. Povrnitev vseh kolonij Nemčiji. Obnovitev Perzije in Grške. Nevtraliziranje vseh morskih ožin, ki odpirajo notranja morja ter Sueškega in Panamskega prekopa za trgovsko plovo. Prepoved zaplenitve in torpediranja trgovskih ladij. Vse stranke se odpovedo kontribucijam in odškodninam ter trgovski blokadi po vojni in posebnim carinskim pogodbam. Na mirovni kongres se skličejo narodna zastopstva. Te mirovne pogoje morajo parlamenti potrditi. Tajne pogodbe proti mednarodnemu pravu so ničeve. V bodoče se ne smejo več sklepati. Sukcesivno razoroženje na kopnem in na morju. Uvede se sistem milice.

Brskanje po sporih v socialni demokraciji. Nekateri ljudje imajo pravi „gaurdij“, če morejo beležiti in pisati o sporih v socialni demokraciji. Zdi se jim, da so razkrili veliko tajnost, če so zaslutili, da se socialna demokracija ne ujema kot ena duša v vsej svoji podrobnosti in skupnosti, v taktiki, ker nekateri nje pristaši zahtevajo radikalnejšo taktiko, drugi zmernejšo. Socialna demokracija je mlada stranka, ki zbira svoje moči na podlagi novega svotovnega nazora. Socialna demokracija je v razvoju in more zadobiti politično moč šele v združenju elementov, ki so nezadovoljni s sedanjimi socialnimi razmerami. Na nemškem strankinem zboru v Würzburgu in tudi na zboru avstrijske nemške socialne demokracije na Dunaju so razpravljali o taktiki stranke. Strankini vodstvi sta izjavila, da sta storila, kar je bilo mogoče in sodrug dr. Adler je rekel, če zlasti meščanstvo zameri delavstvu ker ne gre na cesto, da je to jako prijetna stvar za gospode, ki sami nič ne store. Vemo pa, da imajo take kritike namen razdvajati organizacijo proletariata. Socialna demokracija je živa stranka, to sta dokazala oba omenjena strankina zbor, ki sta izjavila, da hočeta zasledovati le interese miru v smislu strankinega programa. Oba strankina zbor, o katerih bomo še poročali, nam izpričujejo najboljšo voljo in veliko energijo, ki bo prišla do veljave, čim nastopi pravi trenutek. Važen trenutek bo sklepanje miru, še bolj važen bo pa čas po vojni. Vojne ni zakrivila socialna demokracija, zato tudi nihče ne more zahtevati od nje, da bi prevzemala odgovornost zanjo takrat, kadar se komur zazdi. Naloga socialne demokracije je, da pokaže svetu na veliko nesrečo, da se organizira in vcepla novi svetovni nazor. Škodljivo je pa vsako obsojanje načelno edinih pa morda v tej vojni taktično si nasprotno skupin. Vemo, da žele meščanske stranke, da bi nastale iz taktičnih nasprotstev stvarne razlike med skupinami, toda to se jim ne bo posrečilo. Taktično vprašanje je trenutno, program, sveti cilji in nazori pa ostanejo in združujejo. Naš namen je, da pospešujemo slovo, krepimo organizacije in naloga organizacij je, da volijo taktiko, ki je v soglasju z načeli in vodi stranko do potrebnega vpliva. To je naše prepričanje — meščanski listi pa naj brskajo dalje po „taktičnih debatah“ stranke, kolikor hočejo, ter pišejo o manjšinah in sporih. Proletariat ima kljub vsemu temu boljše bodočnost.

Svetovna vojna. Minuli teden so prinesli nekateri listi iz diplomatskih krogov vest, da so mirovne akcije prekinjene. To je dokaz, da zmagujejo še vedno vojne stranke v Nemčiji in tudi pri nas. Na bojiščih se vrše večji in manjši boji. Na soški fronti so izmenoma precej ljute kanonade v prvi vrsti na črti okolo sv. Gabriela. Italijani napravljajo tudi posamezne izpade. Kakih večjih odločitev pa še ni bilo in tudi dvanajsta ofenziva se menda še ni pričela. Ruska bojna črta ne prinaša posebnih sprememb. Na tej bojni črti se občuti, kljub posameznim sunkom občja vtujenost, ki ima svoje vzroke v notranjosti Rusije. Nemci so

zasedli otoke v Rigaškem zalivu in izkrca-
vajo čete na polotoku severno od Rige na
kopno. Pri operacijah v Rigaškem zalivu
so ujeli Nemci 20.130 ruskih vojakov, zajeli
100 topov, 150 strojnih pušk, 1.200 vozil,
okoilo 2.000 konj, 10 letal, tri državne bla-
gajne s 365.000 rublji ter velike zaloge
prtljage in vojnega materijala. Na angleško-
francoskem bojišču divjajo z evako silo boji
presiedkoma. Boji se vrše ob ogromnih žrtvah
in priznati se mora, da so Nemci zadnje
dni v obrambi dosegli znatne uspehe. Na
tem bojišču se vrše napadi na posameznih
oddelkih, kakor bi hoteli presenetiti Nemce
in predreti njihovo bojno črto sedaj na tem,
sedaj na onem mestu. Na macedonskem
bojišču so bili večji boji okolo Bitolja, toda
večinoma le topovski. Osrednje sile so se
omejevale le na obrambo. Volni položaj se
torej vobče ni spremenil, vsaj ne bistveno.
Odporna sila je vsaj na videz še jako velika
ter bo o miru resnega govora šele tedaj,
kadar bodo prevečali javno mnenje povsem
drugačni nazori: spravljivost in splošna resna
uvidevnost potrebe miru.

Uspeh nemškega vojnega posojila.
Sedmo nemško vojno posojilo je dalo 12½
milijard mark, nemški narod je leta 1917.
podpisal vsega skupaj 25½ milijarde, torej
več nego l. 1915. in 1916. skupaj. Pri vseh
sedmih vojnih posojilih je bilo podpisanih
72½ milijard, vsa ententa (izvzemši
Ameriko) je zbrala dosedaj 88 milijard.

Podjetniška organizacija v Nemčiji.
O razvoju delodajalskih zvez v letu 1916
je izdala zveza v varstvo industrijev pose-
bno poročilo. Po tem poročilu je nara-
slo v letu 1916 število članov delodajal-
skih zvez za 540 firm, tako da štejejo ob
koncu leta 6137 članov. Pozneje je zopet
pristopilo mnogo obratov in so te deloda-
jalske zveze prekoračile že 6300 članov.
Število zvez v varstvo industrije včlan-
jenih samostojnih gospodarskih in delo-
dajalskih zvez znaša 250 zvez z nad 4000
firmami. Važna panoga zveze v varstvo
industrije je zavarovanje proti stavki. Za-
to tudi deluje marljivo na poravnavo de-
lavskih sporov. Leta 1916. je posredo-
vala ta zveza v 339 slučajih in je prišlo
od teh v 16 primerih do stavke.

Novo švedsko ministrstvo. Eden je
predložil kralju 19. t. m. novo listo mini-
strov. Predsedstvo prevzame Eden (libe-
ralec), zunanje ministrstvo pa Kellner. Pri
zapisigi je razvil novi ministrski pred-
sednik program vlade ter naglašal zlasti,
da bo nova vlada neomajno vztrajala na
nevtralnopolitiki Švedske. — Popolna li-
sta švedskih ministrov je ta-le: Predsed-
stvo Eden; zunanje Kellner; jus Loeffgren;
vojna Nilson; mornarica Palkstiene; no-

tranje Schotte; finance Branting; poduk
Ryden; poljedelstvo Peterson; brez port-
felja Petren in Unden.

Nove preiskave o vdihavanju prahu.
Kako vpliva na človeku vdihavanje pra-
hu, še ni dovelj dognano. To dokazujejo
preiskave profesorja Lehmana v Würz-
burgu. Preiskoval je profesor, koliko pra-
hu prihaja v naše telo po sopilih in kaj se
godi s tem prahom v našem organizmu.
Dognal je, da ostane skoro ves prah, ki
ga vdihavamo z zrakom, v našem telesu,
dokler ne kihamo. Ob izdihanju zapuščajo
z zrakom naš organizem le prav majhne
množine prahu. Čudovito je to, da se ne
nahaja večina vdihanega prahu v sopil-
nih organih, marveč v prebavnih orga-
nih. Razlika je v tem, če dihamo skozi
usta ali nos. Pri dihanju skozi nos ostane
nad 50 odstotkov prahu vdihanega zraka
v nosni duplini, 40 odstotkov vdihanega
prahu ostane pa v žrelu. Pri dihanju sko-
zi usta pa pride 80 odstotkov prahu v
pljuča in v tanko črevo. Nos je torej ve-
levažen obrambni pomoček proti prahu,
ker zadržuje več nego polovico vdihane-
ga prahu, da ne pride v pljuča. Človeški
nos se kmalu privadi, in mu prah ne po-
vzroča več močnega kihanja, zato je po-
trebno, da ta varstveni aparat snažimo
sami in izmivamo skrbno z vodo.

Ruska narodna pijača kvas. Kvas je
v Rusiji najbolj udomačena pijača. Veči-
noma ga izdelujejo doma že od nekdaj;
po ruskih mestih imajo tudi tovarne in
vsaka vojaščnica ima posebne kuharje za
kvas, ki pripravljajo pijačo po oblastve-
nih predpisih. Kvas je pivu podobna pi-
jača, ki jo dobivajo potom vretja zmesi
iz moke, slada in kruha. Pri vretju se
razvijajo poleg drož kakor pri kefirju le
kvasove mlečne kislinske bakterije. Te
dajo kvasu kiselkast osvežujoči okus. Ve-
činoma mu še primešajo melise ali dru-
gačnih dišavnih snovi, v nekaterih krajih
mu pa tudi dodajajo sladkorja in različne
vrste sadja. Pravi krušni kvas pijo na-
ravnost iz soda, ima malo alkohola (le pol
odstotka) in postaja bolj kisel, čim sta-
reji je. Boljše vrste polnijo v steklenice;
kot najfinejši velja jabolčni in malinov
kvas, ki je jako prijetnega okusa. Kruh in
žito nista za izdelovanje kvasa neobhod-
no potrebna: zato priporoča tudi pri nas
profesor Kobal v Rostoku kvas kot do-
bro nadomestilo za pivo, in je izdal v ta
namen posebno knjižico z recepti za raz-
lične vrste kvasu.

Izdajatelj Ivan Mlinar.
Odgovorni urednik Viktor Zore.
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Učiteljska tiskarna

LJUBLJANA, Franciškovska ulica št. 9.
registrovana zadruga z omejeno zavezo

Tiskovine za šole, župan-
stva in urade. Najmoder-
nejše plakate in vabila za
.. shode in veselice. ..

Letne zaključke

Najmodernejša uredba za
tiskanje listov, knjig, bro-
.. šur, muzikalij itd. ..

Stereotipija. Litografija.

Okrajna bolniška blagajna

v Ljubljani

Pisarna: Turjaški trg št. 4, prvo nadstropje
Uradne ure so od 8. zjutraj do 2. popoldne
Ob nedeljah in praznikih je blagajna zaprta

Zdravnik blagajne	Ordinira		Stanovanje
	dopol.	popol.	
Dr. Košenina Peter splošno zdravljenje	1/211—1/21		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
	1/21.—1/23		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
Dr. Alojz Kraigher splošno zdravljenje	1—3		Poljanska cesta 18.

Člani, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo
zglasiti v pisarni bolniške blagajne, da se jim iz-
stavi nakaznico za zdravnika (bolniško zglasnico),
brez te ordinirajo zdravniki le v nujnih slučajih;
Troškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam po-
zove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bol-
niška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpol-
njeni bolniški list se mora takoj oddati v blagaj-
niški pisarni. Ob nedeljah in praznikih se ordinira
le v nujnih slučajih. Za vstop v bolnico je treba
nakaznice. Zdravila se dobe v vseh ljubljanskih
lekarnah. Bolniščnina se izplačuje vsako soboto,
če je ta dan praznik, pa dan prej od 8. zjutraj do
1. popoldne. S pritožbami se je obračati do na-
čelnika okrajne bolniške blagajne.

Načelstvo.

OKRAJNA BOLNIŠKA BLAGAJNA V ZAGORJU OB SAVI.

Pisarna: V poslopiju Občnega konsumnega društva I. nadstropje. — Uradne ure so
od 8. do 12. ure dop. in od 2. do 5. ure pop. Ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Zdravnik blagajne.	Ordinira dopoldne.	Z a čl a n e :
Dr. Tomo Zarnik v Zagorju.	od 9. do 11. ure	V občinah: Zagorje, Kotedrež, Aržiše St. Lambert in Kolovrat
Dr. Ivan Premrov, Gradec pri Litiji	od 8. do pol 12. ure	V sodnem okraju Litija, izvzemši člane iz predilnice
Dr. Karol Wisinger, v predilnici v Gradcu pri Litiji	od 8. do 9. ure	Za člane iz predilnice v Gradcu pri Litiji
Dr. Božidar Kisel, Trebnje	od 8. do 11. dop.	Sodni okraj Višnja gora

Člani iz občin Zagorje, Kotedrež, Aržiše, St. Lambert in Kolovrat, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se mo-
rajo zglasiti v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika. Člani iz predilnice se iz-
kažejo pri zdravniku s svojo izkaznico. Vsi ostali člani iz sodnih okrajev Litija in Višnjagora, se morajo pri-
zdravniku izkazati z nakaznico, izgotovljeno od njih delodajalca. Stroškov, ki nastanejo, kadar zboleli član
sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpol-
njeni bolniški list, se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. S pri-
tožbami se je obračati na načelnika blagajne.

Načelstvo.

Ivan Jax in sin,

Ljubljana Dunajska cesta 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev
in stroje za pletenje
(Strickmaschinen)
za rodbino in obrt.
Pisalni stroji Adler.

Vozna kolesa.

Ceniki se dobe za-
stonj in franko.